

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

אין בין המודר פרק רביעי נדרים

גב א ב מיי פ"ו מהל'
נדרים הלכה יד קטנ
לאון נבנ:
גב ג מיי שם ג' יז:
גד ד מיי שם הלכה טו
קטנ שם טו ט"ז י"ד
סמוך דלף סוף ה':

תוספות

מב' מקום [קשיא]. אי
ס"ל דלן אדם אוסר דבר
שלא גרשמו לשמעתי
מילתיהו אלו: א"א
בנכסי א"ו א"א פ"יג
לדאס אוסר: בי פ"יג
בנכסי, דרב ושמואל
סברי ד"ש נכסי א"ו
א"א אוסר: בי פ"יג
אוסר, וקשה אמאי נקט
נמילתיהו נכסי אלו. [והוא
מני למיפך מרן בריה
לדליל קונס שמהה נהיה
מת ירשנו, אלא נכסי
אינו אוסר. או מהאי דלעיל
(דף נה.) גבי קוריום מת
או נקט נמנה מת.
מיהו ממה ליה טפי
לאחזיב ממתנתין ללקמן
דדמי טפי נכסי אלו
דקמי: בי א"א
דנכסי א"ו א"א
אוסר: והתנן. פ"ג
השפין: בורח. דלף
נאסר אלא ענדוהו
נכסות: א"א בי א"ו
רבי יוחנן רבי קריש
בנכסי רב ושמואל
בנכסי א"ו. ולא פליגי
מאי שנא דא"ו
מן הגופות דפירי
דהפקרא אינון,
ארעא נמי הפקרא
הוא. (ואפקרה)
[דאפקרה] תמנה לנורן
אכילה, ואמאי לא ירד
לאכול מחוץ שפין
נטות: בעומדים על
הגבוהין, דיכול לתושן
גלף ירידה מתוך השדה,
ולכן אמר דלף ירד לתוך
השדה כיון דאכל לאכול
גלף ירידה, אבל היכא דלן
עומדין על הגבוהין לעולם
יורד וחולן דרמנה
אפקרה: א"א [המורה
שמה ירבה בעמידה,
לאחר אכילה, ולנורן
אכילה אפקרה תמנה,
שלא לנורן אכילה לא, ואינו
מוחר אלא בשטות
מתוך השדה ואינו נכנס
לתוך השדה כלל: המורה
הנאה מחבירו, שחבירו
היהו שלא יהיה משלו:
א"א ויחנן וכו', שפירי,
דקא מהני ליה, ולא יסאל
מחבירו, ונגמרא פירי הא
לא מהני ליה למחר: ואלא
י"ונו חבירו, דקמתי
ליה: ואלא י"ונו חבירו
בכבו, ונגמרא פירי
אמאי: א"א י"ונו וכו'
חבירו, דלמרינן שפיה
פירינן דלעיל (דף נב.)
דמתינן מוכר (למנה)
[ולקמן] ולכן אסור בין
למחר בין ללקוח:

דידיה הוו וכמו שפרש צפירקין ללקמן ^א צ"ד אלא משום דתנא רישא
יירשנו לומר שדניו כשאר היורשים אפי' ליהנות מן הנכסים תנא סופא
נמי לא יירשנו לומר שאינו מותר ליהני מירושתו ומ"מ שמעי' מהא דיכול
אדם לאסור פירומו על חבירו לאחר שיצאו מרשותו ולא הוא כחוסר נכסי
חבירו על חבירו: ומהדרין שאני הכא
דקא"פ בחייו ובמותו, והשתא נחתינן
דרגא ממאי דספירא לן מעיקרא דהוה
ספירא לן עד השתא דלא מהני שום
לישנא למיסר לאחר שיצאו מרשותו
משום דהוה כנכסי חבירו על חבירו
והשתא מודינן דכי מפרש לישניה מני
אסר. מיהו אי מן קושא בלמוד הוה
מליין למימר דהני דכי מפרש לישניה
מני אסר אפי' גלשון נכסים אלו לא
משמע אלא עודן גרשותו דלע"ג דכי
קאמר מדיר נכסים אלו וכי קאמר
נודר ציתך ^א זה לשונות שוין הן ומנן
משמע אפי' לאחר שיצאו מרשותו וה"נ
ה"ל כי קאמר מדיר נכסים אלו כיון
דמדיר נמי אי מפרש לישניה מני
אסר אלו לאחר שיצאו מרשותו
אפי' לא דמי משום דכי אמר נודר
צית זה משמע דגופיה של צית אסר
אנפשיה אי משום דלא מקבל עליה
ההוא ציתא אי משום דריע מזליה או
מטעמא אחרתא הלכך שפיר משמע
לישניה דלא תלי אסוריה גדאיתיה
ממריה ^א קמיה אצל כי אסר ליה מדיר
נהי דא"ל נכסים אלו כל היכא דלא פריש צהדיא אפילו לאחר שיצאו
מרשותו לא משמע אלא כי איתניה גרשותיה דמאי אפכת ליה אי
מיתני אידך צמה שאין לו חלק ונתלה כלל הלכך כל היכא דלא
פריש צהדיא אלא אמר נכסים אלו לא משמע אלא בעודן גרשותו
ואמאי לן מתני' שפיר דהך דינא אשמעי' והוה רצותא טפי ומתא רישא
משום סופא. אלא דלכתי לא ניחא לן דמ"מ קשה קושיתא קמייחא דאס
איתא דס"ל הכי לרבי יוחנן ור"ל הוה להו לאפלוגי אנכסי' אלו צהדיא:
ומהדרין א"א בנכסים א"ו א"א פ"יג. דודאי אדם אוסר: בי פ"יג נכסי א"ו א"א
דפשיטא להו דכל היכא דאמר נכסי אפילו כי אמר אלו אין דינו אלא אנכסי' ^א ופ"ה אדם אוסר אי משום דנכסי נמי לעולם משמע ואלו שהן
עכשיו נכסי קאמר אי משום דכיון דחיילא עליהו אסורא חו לא פקע. ^א ור' יוחנן ור"ל סברי דדוקא נכסים אלו אדם אוסר אצל נכסי אין אדם
אוסר והשתא איתא מתני' שפיר לר' יוחנן ור"ל כדאיתא לרב ושמואל דר' יוחנן ור"ל נכסים אלו מוקמי לה ורישא רצותא קמ"ל דלע"פ
שהגיע שציעת אינו יורד ואינו אוכל לדאס אדם דבר שגרשותו לכשיצא מרשותו וסיפא רצותא קמ"ל דאס שציעת נדר אין יורד לתוך שדה.
וכי קאמרי ר' יוחנן ור"ל נכסי עלין וכו' לא דמוקמי לה לנתי' נכסי אלא לרב ושמואל מקהדי וה"ק להו אי נכסי איירי תנא לא ואינו
הוה מני הכי אלא הכי הוה דקא דלפני שציעת אין יורד ואוכל וכשהגיע שציעת אוכל ואי הכי לא שציעת מידא אלא ודאי מתמינן צאומר נכסים
אלו ומש"ה נדרח חייל אפילו לאחר שהגיע שציעת. ומקשינן דא"א דלימרו רב ושמואל דאפי' כי אמר נכסי ליחסרו נכסים אפילו לאחר שיצאו
מרשותו דהא אפילו גבי נודר תנן דכי קאמר לציתך לא משמע אלא כל עוד שיהא שלו אצל לא לאחר שמכרו וכו"ש גבי מדיר דלא משמע
כי אמר נכסי אלא בעוד שיהו גרשותו: ומהדרין א"א בי אמרי ר' יוחנן ור"ל בנכסי רב ושמואל בנכסי א"ו ואלא פ"יג. כלומר דרב ושמואל
מוקמי לה לנתי' צאומר נכסי אלו דכיון דאמר אלו אע"ג דאמר נכסי הרי כאלו אמר נכסים אלו ואסרי אפי' לאחר שהגיע שציעת ורישא
רצותא קמ"ל. ור' יוחנן ור"ל נמי הכי מוקמי לנתי' וה"ק לא תיסק אדעתין דמתני' דקתני דאפילו הגיע שציעת אינו יורד ואינו אוכל
מתוקמא אפילו נכסי וטעמא משום דכיון דמתא צה אסורא חו לא פקע. דליתא אלא כל היכא דלא אמר אלא נכסי לא מתקרי אלא כי איתנהו
גרשותיה אצל הגיע שציעת אוכל מן הנוטות דפקע להו אסורייהו הלכך ודאי מתני' לא מיתוקמא אלא נכסי אלו. ואע"ג דהאי דינא מלית
למיגמרי' מתמני' דהאומר לחבירו קונס לציתך שאני נכנס וכו' א"ר ^א יוחנן אמתני' פרושה ולצורה דלא ניטעי צה משום דסתם מודר הגאה מתצירו
נכסי משמע דכתנן לקמן המודר הגאה מתצירו וכו' נתן לאחר לשם מתנה והלה מותר דהוה צאומר נכסים אלו אין הלה מותר צה. כנ"ל פירושא
דהאי שמענא. ולא דיענא אמאי נקט הש"ס ומסקנא ר' יוחנן ור"ל מתנה רב ושמואל דה"ל לנימקרב רב ושמואל ברישא דקמקסדר להו למימרינהו
מעיקרא מקמי ר' יוחנן ור"ל ונראה צעיי משום דכל שקלא וטריא דסוגיין נקטינן דר' יוחנן ור"ל קיימי אמילתייהו דרב ושמואל לאפלוגי עליה
מש"ה כי הדרי למימר דלא פליגי מקדמינן לדר' יוחנן ור"ל מקמי רב ושמואל לומר דלאו אמילתייהו קיימי כלל. ואית דגרסי הכא ורב
ושמואל נכסים אלו מיהו אפילו להך גירסא ה"ה נכסי אלו דאדם אוסר שהולכין אחר לשון אחרון דאמר אלו והכי איתא צירושלמי [פ"ה ה"ג]
ציתך זה משום מה אמה חופסו משום ציתך או משום זה ומסקנא משום זה: ארעא נמי רחמנא אפקריה. כלומר ללקיטת הפירות
ולמה לא ירד לתוכה ללקוט פירותיה: אבך ער"א בעומדין אילנות ע"ה הגבוהין. אין הכי נמי ללקוט אילנות שצמחע השדה מותר
לירד לתוכה אצל ללקוט אילנות שעומדין על הגבוהין לא דרמננא לא אפקרה לארעא אלא ללקוט פירותיה הלכך כיון שאילנות הללו
יכול ללקט אותם לא ירד: ר"ש בן א"יקים אויור גורה שמה ירדה בעמידה. ומש"ה אפי' ללקט אילנות שצמחע השדה לא ירד
למחר דהיי דמדעינא שרי לארעא רחמנא אפקרה משום גורה אסור. ואע"ג דהכא גרינן שמה ירדה בעמידה ולעיל (דף נב.) גבי חולה
לא גור ושמואל אלא שמה ירדה צעיה אצל רחמנא אפקרה משום גורה אסור. ועוד התם היינו טעמא משום דכיון דדדך מצקך
לישז אמה מנריכו לעמוד אית ליה היכרא ואלא שיהיה צעיה אצל מלא היכרא אפי' אית ליה הא אין דרך ללקוט אלו הפירות אלא
צעמיה ושייך למיגור שמה: פ"ה ב"רנ"ג א"א ישיא"נו. מודר למדיר ונגמרא מפרש טעמא: וק"א ישיא"נו. מודר ממדיר דהא
מתני מיניה. שאלה שייכא צמדי דהדר צעיה כשהמה וכלים. הלוואה שייכא צמדי דלא דר צעיה כהלוואה מעות:

אם מת לא יירשנו שאני הכא דקא א"ל בחייו
ובמותו מכל מקום קשיא אלא בנכסים אלו
כ"ע לא פליגי כי פליגי בנכסי רב ושמואל
סברי ל"ש נכסים אלו ל"ש נכסי אדם אוסר
ור' יוחנן ור"ל סברי נכסים (ה) אדם אוסר
נכסי אין אדם אוסר וכו' איכא למ"ד ל"ש
נכסים אלו ול"ש נכסי והא תנן ^א האומר
לחבירו קונס לתוך ביתך שאני נכנס שדך
שאני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר
לבית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח
מת או שמכרו לאחר אסור אלא * כי אמרי
ר' יוחנן וריש לקיש בנכסי רב ושמואל
בנכסים אלו ולא פליגי: ובשביעית אין יורד
לתוך שדהו כו': מאי שנא דאוכל מן הגופות
דפירי דהפקרא אינון ארעא נמי אפקרה
אמר עולא בעומדין אילנות על הגבוהים
^א ר' שמעון בן א"יקים אמר ג' גזירה שמה
ישהא בעמידה: ב"רנ"ג המודר הגאה
מחבירו א"א ישיא"נו ולא ישיאל ממנו לא ילונו
ולא ילוה ממנו ולא ימכור לו ולא יקח ממנו:
גב' ^א

אם מת: ואם נדר בחייו ובמותו. כיון דמפרש צמותו מת לא יירשנו
אלמלא דאדם אוסר דבר שגרשותו לכשיצא מרשותו לאחר מותו: שאני
הכא (ג) דאמר בחייו ובמותו. אצל היכא דאמר כסתם איתא לעולם אין
אדם אוסר וכו': מ"מ קשיא. כדאמרין אי צהאי טעמא פליגי לילפגו
נכסים אלו: א"א בנכסים א"ו כ"ע
א"א פ"יג. דמשמע נכסים אלו לעולם:
כי פ"יג דאמר נכסי. ר' יוחנן ור"ל
סברי היכא דאמר נכסי אין אדם אוסר
וכו' דנכסי משמע כל זמן שהן גרשותי
ורב ושמואל סברי אפילו אמר נכסי
(ג) (אמר) אדם אוסר דבר וכו': קונס
א"ו א"א פ"יג. כל זמן שהוא
ציתך ביתך דומיא דנכסי עלין כיון
שמת צעיה"ז או שמכרו לאותו צית לאחר
מותר ליכנס צו דהשתא אינו שלו. אצל
אמר לצית זה שאני נכנס דהוי משמע (ד)
נכסים אלו דקא אסר הצית עליו לעולם
אע"פ שמת או מכרו לאחר אסור ליכנס
צו. אלמלא דשאני צין נכסי לנכסים ^א והכי
קאמרי רב ושמואל ל"ש נכסי ול"ש
נכסים ^א לדאס אוסר וכו': אלא כי אמרי
רב ושמואל ^א. בעומדים אילנות ע"ה
הגבוהין. לתוך שיכול לתלוש מן הפירות
מנחוץ מש"ה אינו יורד דהא דרמננא
אפקריה לארעא גבי שציעת לנורן
אכילה ועכשיו לא היה נכנס לנורן
אכילה: ר"ש בן א"יקים אמר. הא
דקתני אוכל מן הנוטות ודאי
כדקאמרת כגון דעומדין על הגבוהין
משום שיכול להושיט ידו וליקח מנחוץ אצל אין עומדין על הגבוהין
אינו יורד לתוך שדהו לאסור לו לירד לשם: גזירה שמה ישיא
בעמידה. דלאחר שאלו עומד לו לשם וקמינא מנכסים מדמיר אוסר
דהאי דאפקריה רחמנא כל זמן שהוא אוכל או יכול לעמוד לשם דהפקר
הוא אצל שלא לנורן אכילה לא אפקריה: ב"רנ"ג המודר
הנאה מחבירו א"א ישיא"נו. שאלה ככלים הלוואה צמעות:
גמ' ^א

הנהגות הב"ח
(ה) גמ' וכו' וריש לקיש
סברי נכסים אלו אדם:
(ג) רש"י ד"ה שאני
הכל דמפרש ואמר
מתני: (ג) ד"ה כי פליגי
וכו' אמרינן אדם:
(ז) ד"ה קונס וכו' דהוי
משמע דומיא דנכסים
אלו וכו' רב ושמואל וכו'
ה"ל דאמר ופ"ה מ"ה
עומדין אילנות על
הגבוהין והפירות נטין
ה"ל שיכול וכו' לנורן
אכילה אפקריה ועכשיו:

פירוש הרא"ש

דהכי קאמר פ"ה
בחייו ובמותו. אצל אי
הכל דמפרש ואמר
מתני: ר"ה כי פליגי
וכו' אמרינן אדם:
ד"ה קונס וכו' דהוי
משמע דומיא דנכסים
אלו וכו' רב ושמואל וכו'
ה"ל דאמר ופ"ה מ"ה
עומדין אילנות על
הגבוהין והפירות נטין
ה"ל שיכול וכו' לנורן
אכילה אפקריה ועכשיו:
אמרינן קמי, ויחא להו
למיתני דקמי
לפירוש מתימין דקמי
הנוטות אוכל מן הנוטות
דשנינו בעצמות, ורבי
יוחנן ור"ל ניחא להו לפרש
הגיע שציעת: ארעא
נמי רחמנא אפקריה.
ליק מתוך השדה כדי ללקט
בעומדין ע"ה
הגבוהין: ואינו נכין
ליכנס מתוך השדה. ואפשר
לכל אדם אין לו רשות
ליכנס כיון שיכול ליקח
הפירות, או שמה אע"ג
ללאיש אחרתא מותר
למודר אסור. אצל ליקח
פירות העומדין מתוך
היה לירד:
גזירה שמה ישיא
בעמידה. ויחא מני
נורן לקיטת פירות, הלכך
לא יכנס לתוך השדה כלל
ללקט הפירות: ב"רנ"ג
א"א ישיא"נו. מפרש
גמלא: דן ולא יוה ממנו:
א"א ישיא"נו וכו' יקח
ממנו. ונגמרא מלענא
דאכילתא למתייבוי
שוה שבה, אצל למחר לו
צומר וליקח ממנו צמעות
מותר: ^א

הנהגות וצינונים

יש להוסיף א"ו
(רב"א): [ג] בהה"מ
מוסיף גרסין: וכן ר"ן
מש"כ ולא ידענא
במקסא וכו': [ג] צ"ל
בית זה (ורבוי פנחס) וכן
תיקן הרש"י לעיל לר
ע"כ עיי"ה בהנהגות
דיונים אות ה:
[ד] בכת"י מוסיפה
קבא [ואולי צ"ל למריה
קמא]: [ה] אלא בנכסי
(כת"י ור"ן): [ו] אבך
צ"ה ר' יוחנן (כת"י):
[ז] לפי הגרסה תיבת
"אלא" מיותר: [ח] בכו"י
נכסים: [ט] מה שהגיה
כאן ביב"ע: אינו יכול
לירד. הוא לפה"ג לנוס
דפ' ישנים, אבל לנוס'
שלנו אינו נכון להגיה:

נדרים דף מג

באר הגולה

עם ציונים מהש"ך

קנט א. משנה בבבא
מלועז דף ע'
[ע"ג; רמב"ם מלה ולה ה.
ז']:

ג. שם בגמרא מיימרא
לרז נחמן אמר לי הונא
[וכו' [רמב"ם שם הלכה ג]:
ג. שם דף ע"א [ע"א];
רמב"ם שם]:

*ג. רמב"ם שם:
ד. שם בחספות בדף ע'
גד"ה תשיך והלא"ש שם
בפסקיו [פ"ה סימן ג]:

ציונים לרמ"א

עם ציונים מהש"ך

קנט ב. הטר [עמוד שנה]:

הגהות והערות

קנט א. [מקו ע"פ בית
מאלי, יצ"ן דעת
ותשובה מהכנה:
ב] נוסף ממהדורת אמ"ד
מע"א:

שפתי כהן

קנט א והכמים אסרוהו.

משום גזירה שמה ילמוד

ממעשיו, ובתלמוד חסס ליכא

למימש להכי: ב והאידנא מותר.

לכל [אדם] ב כלל מיני רצית, משום

שאי אפשר לנו להשתכר בשום משא

ומתן אם לא שנשא ונתן עמהם,

אם כן לא שייך ברצית שמה ילמוד

ממעשיו טפי משאר משא ומתן,

טור [עמוד שנה]:

יורה דעה קנט רבית

טורי זהב

קנט א (דבר תורה מותר להלוות בו, נטור [יש הסימן] כתב הטעם, לטעמא לרצית דכתיב [ויקרא כה, לו] ומי אחיך עמך,
ועובד כוכבים אין אמה מלווה להחיותו כו', עכ"ל. יש מקשים ממה דליתא בפירקין [בבא מציעא] דף ע"א [סוף ע"א] אמר רב

נחמן בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם, מאתו כתיב [שם], מישאל, ופירש רש"י [ד"ה אל תקח] וכי כתיב גר ומושב לענין ומי [אחיך] כו' עמך הוא דכתיב [שם, לה] שאתה מלווה להחיותו, ואל תקח מאתו נשך קאי דוקא לאחיך ולא אגר תושב, עכ"ל, שמע מינה דאין רצית

ולהחיותו תלוים זה בזה. ונראה לי

למחך דכיון דכתיב שנית ומי אחיך

עמך אחר שכתב אל תקח מאתו

נשך, שמע מינה דלענין לקיחת

רצית תלתא התורה בחיוביה, דצוה

תמיה את אחיך, ולא עובד כוכבים

וגר תושב, אבל לענין שאר חיות

כללה התורה גם גר תושב צרישא

דקרא דכתיב ומי [אחיך] כו' עמך:

ב והאידנא מותר, הטעם

נטור [עמוד שנה] לפי שאי אפשר

הלכות רבית

סימן קנט

שמותר להלוות לגוי ולמושמד ברבית.

ובו ג' סעיפים:

א [א] דבר תורה [א] מותר להלוות [ב] לגוי

ברבית [א] וחכמים [א] אסרוהו [א] אם לא כרי

חיו או [א] לתלמיד חכם [א] או ברבית דרבנן

[ב] ב [ב] והאידנא מותר [הנה] [ב] כלל [ב] ענין:

ביאור הגר"א

דהתם רבית דרבנן [ועיין לקמן סימן קע"ז ס"ק א'] וכמו שכתוב בספר התרומות

[שם סימן ד] דכל קרוב לשכר ורחוק להפסד אינו אלא רבית דרבנן, לכן התירו

ליתומים שם א', וכמו שכתוב בסימן ק"ס סעיף י"ח [ב] והאידנא ברי עיין

תוספות שם ד"ה תשיך כו':

פתחי תשובה

קנט א מותר להלוות. עיין ט"ז ס"ק א', ועיין בתשובת אדוני אבי זקני

פנים מאירות חלק ב' סימן ע"ג: [ב] לגוי. עיין בספר חוות דעת

[ביאורים ב] שכתב דלעבד כנעני אסור, ע"ש:

גליון מהרש"א

ג, ט"ז ס"ק ב]:

כג, [ה] לנכרי תשיך, ויודעאי אם עושה הנכרי טובה וחסד עם ישראל חייב ישראל
לעשות גם כן עמו חסד ולהטיב לו, וההולאה בלא נשך הוא חסד יומר מן הממנה,
שהרבה יצושו לקחת ממנה ולא ללוות:

אוצר מפרשים

דממונא, פשיטא דהכי הוא ולמה הוצרך בעל הברייתא לאמרו, דאי לאו הכי מה

משמיענו הכתוב, ותירץ התלמוד דהברייתא משמיענו דאפילו דיש מצוה באותה

דררא דממונא, כגון רבית לעובד כוכבים דאיכא דררא דממונא ומצוה, אפילו הכי

רבית העובד כוכבים לא יקח, וילתוה לישאל בתום: [בבא מציעא הנהיג אות א]

ב [שם] דבר תורה מותר להלוות לגוי ברבית וחכמים אסרוהו כו'. הדבר ברור

דמה שאסרו חכמים היינו להלוות לעובד כוכבים וכו', אבל ללוות מהם מותר,

וכמו שכתב הרמב"ם ריש פרק ה' דמלוה [הלכה ב] אסרו חכמים שיהיה ישראל

מלוה את העובד כוכבים רבית קצוצה אלא בכדי חייו שמה ילמוד ממעשיו ברוב

ישיבתו עמו, לפיכך מותר ללוות מן העובד כוכבים ברבית, שהרי הוא בורח מלפניו

ואינו רגיל אצלו, עכ"ל. וכתב הרב המגיד [שם] בהיתר דללוות, זה פשוט ומבואר

בטעמו שלא אסרו אלא להלוות. ועיין מה שכתב הרב גדולי תרומה דף רל"ד [שם]

מו ח"ד סימן ט' ומה שכתב הרב משנה למלך [שם הלכה א]. ואני בניני תמהני מהרב

הגדול כמרה"ש פרימו ז"ל ברמזי דרשותיו [אמר שפר] בפרשת וירא שכתב עובד הבורה,

שלוח ברבית מיהורם [תחומא משפטים אות ט] כדון עבד, דיהורם עובד כוכבים הוה,

דהוא בין איזבל, ובנך הבא(ה) מהעובדת כוכבים נקרא בנה [ביבמות יו, א], ומותר

ללוות מעובד כוכבים ברבית, אלא מדרבנן אסור שלא ילמוד ממעשיו, וכאן לא

שייך, דלתלמיד חכם מותר דלא גמיר מעשיו וכו', ובטענה דכתבו פוסקי הלכות

האידנא מותר רבית עובד כוכבים וכו' אם כן מותר הרבית אפילו מדרבנן, עכ"ל.

ועם האדון השליחה, דהא דאסרו חכמים והתירו לתלמיד חכם והפוסקים התירו

כוכבים כעובדיה שלוח מיהורם זה מותר לכל בכל זמן ולא אסרוהו חכמים, ואין

צורך להליץ בעד עובדיה שהיה תלמיד חכם וגם שהיה רגיל שם כמו שהתירו

הפוסקים עתה, דעובדיה היה לוח וזה מותר גמור לכל, אחד חכם ואחד שאינו

יודע, בכל זמן כמדובר. שוב ראיתי להרב בית דוד שהארץ ביו"ד [סימן ע] על

דברי הטור בסימן הו, ובתוך דבריו דף ל"ו ע"א כתב שיעתה ז"ל דללוות מהגוי

פלוגתא דאמוראי, ע"ש ודוק. ומאי דמסיק הרב מהר"ש פרימו שם דיהורם עובד

כוכבים גמור הוה, הנה התוספות פרק ב' דעובדיה זרה דף כ"ו ע"ב ד"ה אין כתבו

דישראל משומד הוה יהורם, ומה שלוח ממנו עובדיה ברבית חכם מוטב פקוח

נפש, עיין בדבריהם:

ג [שם] לתלמיד חכם, קשה, דבאו"ח סימן פ"ש סעיף א' איתא דשני ישראלים

הדרים בחצר עם עובד כוכבים אוסר עליהם, ומפורש בגמרא דעירובין דף ס"ב

[ע"א] הטעם, דכולי עלמא דירת עובד כוכבים לא שמה דירה אלא דגורו שמה

ילמוד ממעשיו, ע"ש, ואמאי לא מפליגין התם בתלמוד חכם, דבתלמוד חכם לא

יאסור העובד כוכבים עליהם דלא שייך בהו תרומה דגזירה, ואדריבה משמע במשנה

ריש פרק הדר [שם טא, ב] דגם בתלמיד חכם אוסר העובד כוכבים עליהם גבי הא

דאיתא שם אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי אחד כו'. שוב ראיתי דברמב"ם פרק

ז' מהלכות מלוה דין ב' כתב הטעם גב' תלמיד חכם לא גזרו משום שאינו רגיל

אצלו ואינו לומד ממעשיו, ואם כן ניהא בפשיטות, דכיון דדר עמו הרי רגיל אצלו,

וק"ל:

ד [שם] או ברבית דרבנן. כן כתב הרמב"ם פרק ה' מהלכות מלוה [הלכה ב]. וכאשר

נשים ענייני לעומת היסוד בש"ס בבא מציעא דף ע' ע"ב נראה שלא נזכר שם כלל

דבר זה, אלא הרמב"ם ז"ל מסביר דנפשה אמה משום דהוי גזירה לגזירה. וכן

[עמוד 32] {726077}

הרופס מאתה אוצר החכמה

קנט א [ש"ע סעיף א] דבר תורה מותר להלוות לגוי ברבית. כתב הרמב"ם פרק

ה' מהלכות מלוה ולה [הלכה א] ומצוה עשה להשיך לעובד כוכבים שנאמר

[דברים כג, כא] לנכרי תשיך, מפי שמועה למדו זו מצוה עשה, ע"כ. וכתב הראב"ד

[שם] אני לא מצאתי שמועה זו, ואולי במה שנמצא בספרי [דברים פסקא וטב] טעה,

שנאמר שם לנכרי תשיך זו מצוה עשה, ופירושו משום דהוה ליה לאו הבא מכלל

עשה [ולאו הבא מכלל עשה עשה] שלא ישיך לישראל, ע"כ. וכתב הרב המגיד

[שם] שכן כתב הרמב"ם [בבא מציעא ע, ב] ד"ה ומשמע דרבא והרשב"א [שם ד"ה לעבור],

ואף הסוגיא שבפרק איהו נשך [שם] מוכחת כן, ע"כ. ועיין במה שתיירך הר"ן

[בבא מציעא] בפרק איהו נשך [שם ד"ה מאן] הביאו הרב בכסף משנה [שם] והרב המגיד

[מהר"ם פרווה] בהגהות הרמב"ם [שם] וספר גדולי תרומה דף ר"א ע"ג [שער מן

ח"א סימן ב] דף רל"ד ע"ג [שם ח"ד סימן ט] והרדב"ז ז"ל בתשובה כת"י [ח"ה סימן

קנח] והרמ"ע מפאנו ז"ל סימן ק"ג והב"ח [עמוד שנה דבור ראשון], ועיין בתשובת

הר"ן סימן ג' [שם] וראיתי בספר [משמשת מצות] [משמרת המצות] להרב אחי ז"ל

[מצוה עשה קצו] הביא שני תירוצים אשר תירץ הרב המגיד [הג"ל], אחד, כי אינא

המצוה אלא כשילוה לעובד כוכבים לא ילוה לו בלא רבית, אבל לא בשביל כך

עושה עבירה מי שילוח לו מעיקרא ולא יקח ממנו רבית, הביאו בשם אחד

מתחמי הדרו. והתירוצ השני, שכדברי הרמב"ם מוכח בטוגיא דפרק איהו נשך

[שם ע"א, א] דאמרינן התם תני רב יוסף, אם כסף תלוה את עמי [שמות כג, כד], עמי

ועובד כוכבים עמי קודם, פשיטא, לא נצרכא אלא דאפילו לעובד כוכבים ברבית

ולישאל בחנם ישראל קודם, ע"כ, ואי הלוואה לעובד כוכבים ברבית אינה מצוה

עשה הירא קשיא לרובא דפשיטא דעמי קודם, דכיון דהלוואה לישאל בחנם

היא מצוה והלוואה לעובד כוכבים ברבית אינה מצוה, אלא ודאי דתרווייהו מצוה

ניהוהו ומצוה עמי בחנם קודם. וכתב שרביס דחו תירוצ זה בארמם כי אפילו שלא

יהא מצוה אשמינן רבוחא וליכא לאקשווי פשיטא, דהוה אמינא כשצוה הקב"ה

הלוואה עני הוא ודוקא כשאין בו חסרון כסף, אם המצא המצא ממון מונח

בקופסא תלונו לישראל, אבל אם יש לו דרך משל מנה ומוצא הוא להלוותו לעובד

כוכבים ברבית ולהתירו בו הוה אמינא דתלונו לעובד כוכבים ברבית ולא לישראל

בחנם, דכי כתב רחמנא תלוה את עמי הוא בדליכא דררא דממונא אבל אינא

דררא דממונא לא, תלמוד לומר עמי, עמי בחנם קודם לעובד כוכבים ברבית, ועוד

היום אינה מצוה עשה כדאמרן. ואני אומר שאין זה החוץ, דמוכרת לומר דקים ליה

לבעל הברייתא דכי קאמר קרא לא כסף תלוה את עמי את העני עמך הוא הכתוב

כשיש עמי דררא דממונא, שיש לו הנאה יותר כשאינו מלוה לעני מכשילוהו לעני

וכדביעין למכתב קמן, דאי הוה אפשר להעלות על הדעת דלא אמרה תורה אם

כסף תלוה את עמי אלא כשאין שם דררא דממונא, עוד היום קשה לבעל הברייתא

דאפילו דיש לו הנאה בהלוואתו לעובד כוכבים עמי קודם, אימא דלא אמר הכתוב

דעמי קודם אלא כשאין שם דררא דממונא אבל כשיש שם דררא דממונא עובד

כוכבים קודם. ואי תימא אי בשאין שם דררא דממונא פשיטא, היכא הוה סלקא

דעתא למייר דקרא לא קאמר אלא בשאין שם דררא דממונא והרי אינא נמי

לאקשווי פשיטא. אלא ודאי דקים ליה לתלמודא דהפסוק מיירי אפילו בשיש שם

דררא דממונא, וכגון שיש מנה להליכשו בסחורה ולהתירוח עמו, דאפילו הכי ילוהו

לעני בחנם, דאי בשאין דררא דממונא פשיטא ולא היה צריך הכתוב לאמרו, והשתא

מקשה תלמודא על ברייתא עמי ועובד כוכבים עמי קודם כלומר ואפילו לי וררא

שלחו ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - טו יו"ד ו' קנט - קפב / קאר, יוסף בן אפרים

דף מ' ע"א גמי לא לסעוד איניש. עיין רש"י שנת דף י"ב ע"ב ד"ה סועד ולי"ל דגרסי כן לא ליסעוד.

ע"ב בהר"ן ד"ה ולענין הלכה וכו' וכדאמר בעלמא וכו'. שנת דף נד ע"א צ"ל דף כט ע"א.

דף מ"א ע"ב בהר"ן ד"ה אלא רפואת כו' דהא תקן וכו'. המינהי כה שם אין העטם דמשום מלוא רשאי ליהנות אלא משום דנותן לו את שלו ומונע רק לאחרים ליעלו והוי מצריח ארי ולא מקרי מהנהו וזה שייך בצדקה דבהשבתו אינו משציה להצדקה עומה אלא דמונע אחרים ליעלו אבל הכה דבהמתו חולב והוא מרפא אוחה ומשציה נכסיו ועדיף ממפעט בהמתו ואסור ולי"ע.

בעניי ח"י הדמיון בצדקה אינו משציה נכסים אלא דמונע אחרים מליעלם והוי כמו מצריח ארי ללא מקרי מהנהו. אבל הכה בחלחה הבכמה צמה שמרפא אוחה הוא משציה יש לומר דאסור (אפי' שעושה מלוא, וראיה מפרעוה דרב יוסף דמ"ב).

בהר"ן ד"ה אבל אומר לו וכו'. דמן חיותיה וכו'. כדלעיל דף נט ע"א.

דף מ"ג ע"א אומר אביו גזרה לשאלו וכו'. פי צ"ל שהקשה ממחני דלעיל דקתני שאינו נהנה מישראל לוקח בפתות וכו' ותיירץ בשם הרמב"ם כיון דגזר מכל ישראל יהיה ערוחא ליה מלחא להשתכר בצאומות ע"ש. ופי' הרמב"ם ד"ה צנור מאומה שלמה. וכ"כ הש"כ (סי' רכ"ו) בדעת הרמב"ם ומדברי הרשב"א מצואר דחוקא צנינו תירון זה שהרי ראה דברי הרמב"ם ואעפ"כ הניח הקושית צ"ע.

ולולי דמסתפינא חייבא חירון אחר וחינו עפ"מ דליתא צ"מ (דף ע"ג) דאסרו חכמים רבית עכו"ם דגזרי' שמה יגמד ממעשיו. ופי' צ"ל יו"ד (סי' קנ"ב סק"ב) דאמאי לא אמרו כן בכל מו"מ עם עכו"ם. ותיירץ דבשאר מו"מ שהוא ג"כ עם ישראל לא גזרי' שמה יגמד ממעשיו. משא"כ ברבית שהוא רק עם העכו"ם. מש"כ צמנינו דכל מו"מ הוא עם העכו"ם א"כ אם נאסר רבית עכו"ם משום גזרה נאסר כל מו"מ מש"כ גם רבית עכו"ם מותר ע"ש. ומעתה י"ל כיון דבאמת כל היתור מו"מ עם העכו"ם צמון הש"ס היה כיון דכוא גם עם הישראל לא גזרו שמה יגמד ממעשיו, משא"כ צ"ל שגזר מישראל לא גזרו ליקח אטו למכור. דא"כ יגטרך נישא וליתן רק עם העכו"ם ונפק לקולא לא גזרו כנלענ"ד. ומעתה הדין דוקא צנור מישראל ולא משאר אומה.

גם יש לדון לפי דברינו עכשיו צמנינו דבלא"כ עיקר מו"מ עם העכו"ם וגם רבית עכו"ם מותר מש"כ אפשר דליתא לדינא דמחני. ובאמת גזרי' ליקח אטו למכור ודין זה ל"ע.

בפירוש הרא"ש ד"ה נותן לאחר לשום מתנה ודוקא כו' ולענין מדברי הרא"ש דליין על רישא דמחני נותן לאחר משום מתנה משמע דגם זה מותר רק צ"ל לו מה יאכל ורק צמנינו הקודם צ"ל הולך אלא חנוני פי' דאורחא דמילתא נקט א"ל מה יאכל וצויתר מפרש כן בהרא"ש צדק מ"ח א"י צמנינו דהמודר הנאה מחצירו הוצא צמנינו צדק פ"ה מ"ו. וכן מדברי הטור סימן רכ"א דהיה דצולך אלא חנוני כחז דה"ה ביש לו מאכל אלא דאורחא דמילתא נקט. ובכך צ"ל דנותן לאחר מתנה נקט סתם אין לו מה יאכל. וכן צ"ע סי' רכ"א ס"ח המודר הנאה מחצירו יכול לומר לחנוני וכו' והשמיט כלל להא דאין לו מ"י (והיינו כיון דמתניתין נקט הכי רק משום אורחיה דמילתא). ובסעיף ע' נקט היו מהלכים בדרך וא"ל מ"י נותן לאחר מתנה מצואר דבכה"ג צ"ע דוקא אלמ"י. אבל מדברי הרע"ב לא נראה כן דליין על סופא ור"י אומר. דצ"ל נקט ודוקא צמנינו, היינו הא דתיק מחור צמנינו על הסלע זהו דוקא צמנינו והכי דייק לישנא דהרע"ב הוא דשרו רבנן משמע צמה דפליגי רבנן עם רבי יבודה ושרו להו זהו דוקא צמנינו אבל צרישא דנותן לאחר דגם ר"י מחיר ל"ל לצמנינו כיון דילא מחיליה לרשות אחר וכד"ל

ע"ב איצטיה להו התורם משלו על של חצירו לריך דעתי כו' (ע"י מש"כ רבינו צחי יצמות ל"ג א' ע"ז).

בהר"ן ד"ה הכה נמי צאומר כו' דהא אמרינן צפרק המדיר כל השומע קולי חון שליחותיה קעביד ומפיק לה מלתא צפרק המקבל דגבי גט מהני אם אומר כל השומע קולי יחזוב עי"ש. תמוה לי מאד מה ראה משם דהתם כיון דכל השומע קולי הוא שליחות מחוייב הבעל לשלם לאותו שזן אותה זהו אסור דהיה נהנית מהבעל דהוא משלם לזן אותה אבל לענין מודר הנאה דהכא י"ל דכל שאין עושה ממש שליח לא מהנה צמה דתורם תרומתו כמו בכל הרוצה לתרום דמותר מה"ע. וא"כ י"ל דתורמה וגם שוים דכל הרוצה לכתוב יכתוב מהני גם צגט כמו בתרומה אלא דלא מקרי מהנה רק צמורה אוחה שליח להדיא. ובהיה דכתובות תלוז היכה דבעל חייב לשלם מקרי הנאה ולע"ג.

בהר"ן ד"ה ה"ג צאומר וכו' אבל אם אומר כל השומע וכו' דהא אמרינן פי' המדיר וכו'. תמוה לי הא מסוף דברי הר"ן אלו צמ"ש אבל אם אומר כל התורם וכו' אפשר אפי' לגבי תרומה לא מהני וה"ג מוכח וכו'. ביאור הדברים י"ל דאם איתא דכל הון אינו מפסיד ג"כ מהני לתרומה נהי דצמדיד דהכא מותר כמו בכל הרוצה לתרום דאף דמהני לתרומה, מ"מ לא מיקרי מהנה כ"ז שלא יחדו לשליח בפירות, מ"מ צ"ל דהיה דפרק המדיר אמאי מותר צאומר כל הון א"מ דכיון דהוי לשון שליחות מחוייב לשלם להון אוחה וא"כ מהנה אוחה שמשלם להון אוחה. והסברא פשוטה, א"כ אזדא ראיית הר"ן, דשפיר י"ל דאפילו צאומר כל השומע קולי יתרום מותר הכה, ואף חילוק בין כל רוצה לתרום, ובין כל השומע, זהו זה מהני בתרומה וצגט, אלא דפירכה הש"ס פרק המדיר הא שליחותיה קעביד כמו צגט, וממילא לריך לשלם להון ומיקרי מהנה גמור לאשמו, ולי"ע.

קשה לי, הא מסיום דברי הר"ן אבל אי אומר כל התורם אינו מפסיד, אפשר דאפי' גבי תרומה לא מהני וה"ג מוכח דהא אומר כל הון אינו מפסיד וכו', ביאור הדברים דאם איתא דכל התורם אינו מפסיד הוא ג"כ כמו כל הרוצה לתרום דמהני לענין תרומה אלא דלא מקרי מהנה כיון דלא עשאו שליח ציחוד ממש אמאי מותר צ"י המדיר לומר כל הון אינו מפסיד דהתם מקרי נהנה ממש דאם הוי לשון שליחות לריך לשלם לו, ואם כן מהנה לאשמו שמשלם עבורה מצוותיה לזה אינו דומה למדיר דהכא דהנאה רק השליחות אפי' דלא הוי שליחות כלל, וא"ל להחזיר לו מעותיו, והסברא צרורה ופשוטה דענין הדרה דכתובות אינו דומה להכא, וכיון שכן איך הוכיח הר"ן דכל השומע קולי הוי שליחות ממש ואסור הכה, דנמא הכה מותר דלא מקרי מהנה כיון שלא יחדו ממש לשליח, ובפרק המדיר הכי פרכין שליחותיה קעביד כמו צגט ממילא לריך לשלם לו ומהנה ממש לאשמו, וא"כ י"ל דכל הרוצה וכל השומע ענין א"י ומהני בתרומה וצגט והכא מותר וצ"י המדיר אסור כיון דלריך לשלם לו ולע"ג.

דף ל"ז ע"ב בהר"ן ד"ה גדול מי צטי שימור ואיכא נוסחי וכו' והכי פריך ודאי בין איש בין אשה משמע. תמוה לי אמאי לא בפשוטו מדקתני אבל מלמד צנוחיו מוכח אם הצת עלמה הבודרה אסור ללמוד עמה, ומכאי טעמא אף אם באמת נפרש כן קשה על עיקר גירסא זו, דהא באמת היה ראי' גדולה דאפילו צה אסורה וא"כ נלטרך לומר דרב ס"ל דצנות צטי שימור ור"י ס"ל דלא צטי שימור היא גופא קשה מי הכריחנו לזה, דילמא תרוייהו ס"ל דצנות לריכיס שימור אלא דר"י לא רצה לומר שכן שימור דס"ל דמחני מיירי בגדול, דלא ניתא ליה לומר תסורה מחסרה, דהא באמת זהו ת"י מרווח ואין לריך להמניא דטעמא דר"י דס"ל דצנות לא לריכין שימור ולעשות מה פלוגתא דרב ולוי, ולי"ע.

חשן משפט שע הלכות גזילה

מפורש דדוקא נהמה דשור הכר אמרו דאין צו אלף משום גזל מדבריהם דהוא כמין חיה והולך צעירים ומצא עמו דבר הפקר, וקראו נהמה מפני דיש מ"ד שהוא מין נהמה לעין איסור חלב שזו, משא"כ שאר נהמות דאין הולכות לערים אלף צין שאר נהמות דיש להם צעלים, ומה שמצאים עמהן יש צו משום גזל

גזל דעס פיסול משחק בקוציא ואיך הוא משום שכין שאינו יודע ציטו של עולם לידע כמה קשה הרווחת המעות על בני אדם ויקל צעינו להעיד שקר, ומה"ט אף שיש לו ממון אחר ואינו אוכל מזה הוא פסול, ושם יש לו מלאכה אחרת אפילו כל דהוא שאינה מספקת, הואיל ויודע על ידה כמה קשה הרווחת

הממון אינו מעיד שקר ואינו פסול לשום דבר. והוא דלף כמ"ש הצ"ח בשני המקומות הנ"ל*, וצ"ע שז"ל [סימן ל"ד סעיף ט"ז וכאן בסעיף ב' וג'] הלך אחריו ע"ש. וממ"ש יתבאר לך דמ"ש המחבר צ"ע ששאר זה ז"ל, "וחלקו עליו" כו', קאי אמ"ש צ"ע שז"ל זה "דלסקור וגזל מדבריהן הוא", דהוא חלקו וס"ל דאינו פסול משום גזל דלא הוה פסול אפילו יש לו אומנות שאינו מספיק וכמ"ש ודו"ק:

ג' י"ש מי שאומר ד'המשחק בקוביא עם הגוי אין בו משום גזל אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים שאין ראוי לאדם שיעסוק כל ימיו אלא בדברי חכמה ויישובו של עולם [ד"ח חלקו עליו לומר שאינו פסול דאלא אם כן אין לו אומנות אחרת. הגה (ה) אצל א"ס יש לו אומנות אחרת אפילו משחק עם ישראל אינו פסול ועיין לעיל סימן ר"ו סעיף י"ג וכבר פשט המנהג כסברא האחרונה לשחוק בקוציא ואין פסול אלף מי שאין לו אומנות אלף הוא ואם שחק עמו צאמנה א"ס חייב לשלם עיין לעיל סימן ר"ו סעיף ד' ה"ה הפורש מצודה שאין לה בית קבול וצד

ציונים ומקורות (3) ע"ס ברמב"ם פ"ו מגזילה דין י"ג (ג) ע"ס נגמ"ס פ"ו מגזילה דין י"א ועוד הוציא צעיק י"ז (ד) ה"ה"ש סנהדרין פ"ג ס"ו ד' ועוד (ט) סעיף ח' (ה) ע"ס ש"ו (ו) כפול לעיל צ"ע סעיף י"ג וי"ד. סימן שע (1) תוספת מהדורת באה"ג, וכ"ה ברמב"ם. (2) תוספת מהדורת באה"ג. (3) תוספת מהדורת באה"ג, ושם נדפס בטעות: ושם.

ערך לחם

באמנה ולא קנה. ואם יש להם תביעה זה על זה ושחקו עליה קנה. וביי שם בשם רבינו ירוחם נתיב ט"ז. עיין בארוך (בי"י) סימן ר"ו (שם). **סעיף ג' אבל יש בו אסור כו'.** עיין טור י"ד סימן רכ"ח דין ט"ו וטור א"ח סימן של"ח דין ב'. **שם בסופו.** ואותו פסול אפילו משחק עם הגוי. (טור סעיף ח' ז).

יפרום, וכן אם יש שובכים אפילו הם שלו לא יפרום לפי שהולכים למרחוק ע"י השובכים. (טור סעיף ג'). **סעיף ב' בסופו.** משחק בקוביא לא קני אפילו מטר לו משכון קודם אלא כשהמעות של שניהם על הדף או המעות והמשכון. (ביי סימן ר"ז סעיף י"ז בשם תוס' סנהדרין כ"ה ע"א סוף ד"ה כל ומדכי שם ט"ו תוציא). וי"א שאם הדף אינו של שניהם הוי כמשחק

טורי זהב

סימן שע סעיף ג'. יש מי שאומר כו'. בסימן ל"ד [סעיף ט"ז] בארתיו בס"ד והנפקותא שיש בין רמב"ם [פ"י מערות ה"ד פ"ו מגזילה ה"ר"י] לרבינו [הטור שם סעיף כ"ו]. ולפי אותן הדברים אין משמעות המחלוקת כמ"ש כאן המחבר "וחלקו" אלא לדעה הראשונה שהיא דעת הרמב"ם דאינו נעשה פסול לעדות אלא שיאכל דוקא מאבק גזל כמ"ש שם:

ביאור הגר"א

סעיף ב' ו'. שם (ברמב"ם פ"ו מגזילה) דין י', צרייתא שם [סנהדרין כ"ה ע"ב]. ז. הרב המגיד [שם] תמה צ"ח, דהא משמע שם [כ"ד ע"ב] דהיה אוקימתא דלמך אסמכתא היא ואסמכתא לא קינא אידחי לה, וקי"ל כרב ששת דלמך כה"ג לאו אסמכתא היא דהא מדעמיה קא היצי ליה, והטעם שהן פסולים לעדות מפני שאין עוסקין ציטו של עולם וכגון שאין להם אומנות אלף הוא, ולא שנה כומי ולא שנה ישראל, וכל שכן צריינו צעמנו פסק פ"י מהלכות עדות [ה"ד] [ומצואר לעיל סימן ז' ונראה סיוע לדברי רבינו ממ"ש נפכ"ג דשנת (דף קמ"א) [קמ"ט] ע"ב] ומנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור, מאי טעמא משום קוביא, ע"כ. ובכסף משנה נפ"י מהלכות עדות דין ד' ה"ה ח"כ לישב דברי רבינו, ואין כאן מקום להאריך. **סעיף ג' מ.** רמב"ם שם [פ"ו מגזילה] דין י"א. ט. טור סעיף ח' נ"ש אצו הרא"ש [סנהדרין פ"ג ס"ו ד']. וכן נראה מדברי הרי"ף [סנהדרין ד' ע"ב מדפי הרי"ף] שהצ"ח דברי רב ששת והשמיט אוקימתא דלמי בר חמא. **סעיף ד' י.** לשון הטור סעיף ט'. משנה

צפירות דמח"י [שם כ"ד ע"ב] וכמ"ש צעיק צ': **סעיף ב' ד.** וכן המשחקים כו'. ללן עם משחק בקוציא כמ"ש שם [סנהדרין כ"ה ע"א] למ"ד ארץ אמר לך היינו כו'. ה. בבהמה כו'. צרייתא שם [ע"ב] למ"ד אי תקדמיה כו', ולא פליגי לדינא כ"ל [סק"ג]: ו. וגזל כו', יש מי כו' וחלקו כו'. עיין מה שכתבתי בסוף סימן ר"ג [סקמ"ד]: **סעיף ג' ה.** אין בו כו'. אע"ג דקי"ל דגזל גוי אסור כמ"ש צריש סימן שני"ט, כה"ג דנותן לו ל"ד סעיף ט"ז] שאין המשחק נפסל אלף בשאין לו אומנות אלף הוא. ונראה סיוע לדברי רבינו ממ"ש נפכ"ג דשנת (דף קמ"א) [קמ"ט] ע"ב] ומנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור, מאי טעמא משום קוביא, ע"כ. ובכסף משנה נפ"י מהלכות עדות דין ד' ה"ה ח"כ לישב דברי רבינו, ואין כאן מקום להאריך. **סעיף ג' מ.** רמב"ם שם [פ"ו מגזילה] דין י"א. ט. טור סעיף ח' נ"ש אצו הרא"ש [סנהדרין פ"ג ס"ו ד']. וכן נראה מדברי הרי"ף [סנהדרין ד' ע"ב מדפי הרי"ף] שהצ"ח דברי רב ששת והשמיט אוקימתא דלמי בר חמא. **סעיף ד' י.** לשון הטור סעיף ט'. משנה

חידושי רעק"א

מידו וכלעיל ריש סימן ר"ע, ומנכי ליכא איסור כלל כה"ג. חידושי רע"א גיטין דף ס"א ע"א (ע"א ד"ה (א"ס נעל) ורב כהנא):

נהמות שאין הולכות צעירים אלף צין שאר נהמות דיש להם צעלים, ומה שמצאין עמהן יש צו משום גזל גמור. שם [סמ"ע סק"ב]: **סעיף ג' ג.** גזל. אע"ג דגזל גוי אסור, היינו גזל דאורייתא, ועוד, דהגוי לא מחשב זה לגזל אלף דעמו להקטומו לשכנגדו כה"ג, אלף

שצטרף אל אחריו. שם [סמ"ע סק"ד]:

גליון מהרש"א

סעיף ד'. שאין לה בית קבול וצד חיה או עוף או רגים. ולקנות דבר שאין צו מוחל לא צעי צית קיטל, עיין גליון לעיל סימן ר' סעיף ג' [ידה כלי של אדם].

שצטרף אל אחריו. שם [סמ"ע סק"ד]:

בר"ה
כ"א
סעיף
ז' וכתב
ג' ב' בס"ט
כ"א
ה"ב כ"א
ובסימן ל"ד
דורמ"ס פסק
כ"ח ז'
ואינו לא
מצינו
בסימן ל"ד
אלא ד'
כ"א

סימן שעא סעיף א' אן קרקע אינה נגזלת. כלומר אף שנמשלטלין נחבאר לעיל בסמין שני"ג ושס"א ונסימנים שאתרו דנקיים להלוקח בלאו ושינוי רשות לגמרי. ואפילו אין בהן לא יאוש ולא שינוי רשות עכ"פ חיקו שלא יולא הנגזל מיד הלוקח עד שיתן לו כדי הדמים שנתן הלוקח כנגדו להגזן משום תקנת השוק, אבל בגזילת קרקע לא קנה בלאו ושינוי רשות, דהקרקע לעולם בחזקת בעליה עומדת, וגם לית בה משום תקנת השוק להחזיר לו דמיו, דתקנת השוק היא כדי שלא ימנע אדם מלקנות דבר בשוק מיראה שמה הוא גנוב או גזול ואין לעמוד עליו, משא"כ בקרקע דבשל יודע של מי הינה הקרקע וק"ל:

חיה או עוף או דגים ובא אחר ונטלם הרי זה גזל מדבריהם (ואם יש לו בית קנול הרי זה גזלן דלורייא).

ה ^(ט) **עני המנקף בראש הזית זתים של שכחה ונפלו לארץ עד שלא נטלם בידו אם בא אחר ונטלם הרי זה גזל מדבריהם** (ואם כזר בלאו ילדו ^(ט) הרי זה גזל גמור ומוציאין מידו).

ו ^(א) **הגזול נחיל דבורים או שמנעם מבעליו אם באו לרשותו הרי זה גזל מדבריהם.**

ז ^(ב) **כל מי שיש בידו גזל מדבריהם אינו יוצא מידו בדינינים.**

סימן שעא

קרקע אינה נגזלת אפילו נתיאשו הבעלים

וכו' ד' סעיפים

א ^(א) **קרקע אינה נגזלת לעולם** * ^(ב) **אלא ברשות בעליה עומדת** ^(ג) **אפילו נמכרה לאלף זה אחר זה ונתיאשו הבעלים הרי זה חוזרת לנגזל בלא דמים ובל מי שיצאה ציונים ומקורות** (ז) ע"כ סעיף ט"ו. (ח) **עם נמנעם פירו מגזילה דין י"ג.** (ט) **טור סעיף י"ד.** (י) **רמב"ם** שם פ"ו מגזילה דין י"ד. (יא) **עם ברמב"ם פ"ו מגזילה דין ט"ו.** (יב) **סמ"ע** שם א' (יג) **לשון רמב"ם סוף פסק ס' מגזילה.** (יד) **כ"ה ממהדרות באה"ג ואילך, ראה באה"ג אות ג'.** בד"ר: המוציא מידו זה גזל גמור.

סימן ל"ז סעיף י' וכלן בסמין זה [סעיף א'], ודבריו נכונים. אך מה שכתב והיינו הנך רבנן דברייתא כו', לא נהירא, דהא קאמר בירושלמי

ש"ד בתי"ב
ע"פ
מ"ש
(דמיוני)
ודלתי
פ"ו ר"ח
א"ע דקרקע
א"ס נגזל
הוא
לקרקע
ה"ש
(מ"ד)
מ"ה
ירושלמי
נמשך
ע"כ
פ"א ה"ב
ש"ד
נחיל
דבורים
נ"ב
ד"ה
דלתי
הוא
ירושלמי
ע"כ
נחיל
דבורים
נ"ב
ש"ד
נחיל
דבורים
נ"ב
ש"ד
נחיל
דבורים
נ"ב
ש"ד
נחיל
דבורים
נ"ב

ערך לחם

לו כלום אילו היה מכירו, מצוה על ב"ד למנעו, דהא לית ביה משום דינא דמלכותא שאילו היה מכירו לא היה נותן לו כלום, וחזר הדבר לדין גזל מדבריהם בשכר טרח הראשון ולקחו, ועיין הכתוב (במדבר לחס) במסין רל"ז וסעיף ב' סברת רדב"ז ז"ל (ח"ד סי' אלף קכ"ח באלתוים, אע"פ שלא נהגו כדבריו. נתן השר הצרף לאחד מן הגוים או מאנשי עיר אחרת שאין בה מנהג זה, יכול ישראל לקנותו ממנו לאותה שנה אע"פ שהיה מחויב בה ישראל אחר קודם, דכיון שהגוי ימנה גוי אחר תחת ידו או ימכור אותו לגוי אחר הוי ישראל המציל מידו כמציל מן הארץ. ואם גם ישראל המוחזק בא לרצות את הגוי ולהשאר במקומו, אין לאהר שהוא מבני מצרים לקפוץ עליו, אבל בן עיר אחרת שלא קבע דירה במצרים אינו חייב לשמור מה שנהגו בה, ועיין תשובת הר"ן ז"ל סי' י"א, ועיין נ"ב בתשובותי ואח"כ ישב חו"ס סי' ו' וסי' ס"א, ועיין ריב"ל חו"ס סי' קכ"ב. **סעיף ו'** **בסופו**, שאין הדבורים ברשותו של אדם אלא מדבריהם. (נ"ס סעיף י"א). **סעיף ז'** **בסופו**, ובבא לצאת ידי שמים חייב, ואם תפס נגזל משל גזלן נראה לכאורה דלא ספקין מיניה, ואע"ג דגבי אבק ריבית דאינה יוצאה בדינין

ביאור הגר"א

מדעתו אין אסור, דהא ריבית היא כמו גזל כמ"ש צ"ח ס"א א', ואפ"ה מותר בגוי כמ"ש שם ע' ז' ומפורש בקרא [דברים כ"ג כ"א], ודלא כסמ"ע [ס"ד].

סימן שעא סעיף א' א. קרקע כו'. קרקע כו'. כוכה ל' ז' ל"א א', וכרנן, דרנ הונא ס"ל כוומייהו [שם ל' ע"א], וכן סוגיא דגמ' בנמה מקומות וכמ"ש למטה [ס"ב]. ב. אפילו כו' ונתיאשו כו'. צ"ח מ"ד א', ועיין רש"י שם ד"ה ופרקין כו', ודלא כמוס' שם ד"ה דוקא כו', וכמ"ש רש"י ומוס' בנמה ל' ז' ד"ה וקרקע כו', וכן דעת שאר פוסקים: ג. בלא כו' וכל מי כו'. פ"ק

נמשנה ונתיאש כפ"י דב"ק דף ק"ז ע"ב, וכפירוש רש"י שם [פ"ח ע"א ד"ה פ"ח].

אמרי ברוך

סימן שע חבד סעיף ו'. הגזול נחיל דבורים או שמנעם. נ"ב, ועיין בטור [סעיף י"ב] שהיה דין נאמנת אשה וקטן לומר דמכיל יא נחיל זה, וכפ"ה יו"ד סימן ס"ט ס"ק מ' מממה למה השמיט השו"ע דין זה: ש"ך ס"ק א'. עיין בשו"ת מהר"א ששוק, נ"ב, ועיין בשו"ת שער אפרים סי' ק"ג:

באר היטב

סעיף ו' ד. נחיל. עיין נמשנה מהר"א ששון סי' רכ"א. [ש"ך ס"ק א']:
סימן שעא סעיף א' א. קרקע. וה"ה עבדים שהוקשו לקרקעות כמ"ש בסמין שס"ג סעיף א', וה"ה שטרות כמ"ש לקמן סימן שפ"ו סעיף ז' ע"ש. ש"ך [ס"ק א']:
ג. דמים. ולת בה משום תקנת השוק, דהא העעם דתקנת השוק הוא כדי שלא ימנע אדם

פירוש דברים כג כי תצא הרמב"ן רלה

שניהם מפני שהאחד באמת תועבה גדולה, והוא האתנן, כי בו נעשתה תועבת הזמה, אמר שגם שניהם יתעב י"ה. וכמוהו "מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת ה' גם שניהם" [במשלי י"ט טו] – יתלה הקטן בגדול. וכן "ומתו גם שניהם" [לעיל כב, כג], כמו שפירשתי [שם].

או טעמו בעבור שהזכיר כבר פסולי הקרבן במומין ואמר בהם [לעיל י"ט, א] "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע, כי תועבת ה' אלהיך הוא" הוסיף בכאן לומר כי גם האתנן יוהמחיר שגופם תמים גם הם תועבת ה' אלהיך כמותם. והוא הנכון. וכן "אוזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם" [במשלי כ, יב] – ירמוז לאדם בכללו, יאמר שה' יצר את האדם ועשה גם אלו כן. וכן "אבן ואבן איפה ואיפה תועבת ה' גם שניהם" [שם כ, יז] – ירמוז לגזול וחומס וכל עושק שהם תועבות גדולות מאלה, ולא יזכירם.

(כ-כא) לא תשיך לאחיך. גם זו מצוה מבוארת, יוסיף בכאן אזהרה גם ללוה, מה שאין כן בכל דיני ממונות שאם רצה הוא ליזוק בנכסיו רשאי, אבל מפני רגילות החטא הזה יזהר בו גם הלוה. וביאר בכאן שיהיה רבית הנכרי מותר, ולא הזכיר כן בגזל וגניבה, כמו שאמרו [בבב"ק ק"ג, ב] "גזל הגוי אסור", אבל הרבית שהוא נעשה לדעת שניהם וברצונם לא נאסר אלא מצד האחזה

תכלת מרדכי

י) שגם שניהם יתעב ה'. בגמרא אמרו, גם, לבית כתבו המפרשים³⁰ כי כל קושיא יש לה תירוץ³¹ הלל קשיא, ולדעת רבינו ז"ל לא קשה כלל וכבר (מכת"י הגאון בעל משכנות יעקב).

כור זהב

[ז] הוסיף בכאן לומר כי גם האתנן והמחיר, ר"ל לא שמלת גם מוסיף האחד על השני שבהם כפי"א אלא שגם שניהם הם תוספות על העיקר.

כלומר הקטון כמו הגדול, וכמוהו מצדיק רשע ומרשיע צדיק, תועבת ה' גם שניהם, תלה הקטון בגדול. וכן ומתו גם שניהם. אבל הרב ז"ל ימאן זה, כי היאך יתכן לתרץ קושית גם לבית הלל, שהיא על פי דרכי הדרש שכל אתין וגמין רבויין, עם דרכי הפשט שאין דנין אותם אלא לתוספות על האמורין למעלה. והנה ומתו גם שניהם שהביאו הוא לעזרו, ואמר כמו שפירשתי, אַנְּנָן כי אם על דרך הפשט כמו שנראה ממה שכתב שם הוא בעצמו, אבל רבותינו ז"ל דרשוהו בספרי לרבות הבאים אחריהם והביאו גם הוא בפירושו, ואם כן קושיית גם לבית הלל על פי דרכי רבותינו ז"ל במקומה עומדת, עכ"ל. (29) לרבי ישעיהו פיק (מח"ס מיני תרגימא ועוד), וז"ל: ובי"ה הכתיב גם לב"ה קשיא – כבר כתבתי מזה לעיל בסמוך בבב"ק נד. והוי יודע דרש"י בנימוקי החומש פר' תצא כ"ג פסוק י"ט כתב גם שניהם לרבות שינוייהם כגון חטים ועשאן סולת ע"כ. והרמב"ן בפירוש החומש תמה היאך הניח דברי ב"ה וכתב לפרש כב"ש, ואי משום דגם קשיא לב"ה האריך הרמב"ן לתרץ קושיא, ומיישב מלת גם דכתיב אף לב"ה ע"ש. אבל המזרחי דוחה לפי הרמב"ן והליץ יושר דדעת רש"י לפסוק כב"ש הואיל דמלת גם לב"ה קשיא ע"ש. היוצא מזה דלדעת רש"י והמזרחי כל היכי דאסיק בקשיא נדחה אותו שהקושיא עליו אפילו ב"ה נגד ב"ש, ואולי כשיטת הרשב"ם. אבל הרמב"ן ס"ל כשיטת ר"ח וסייעתו, ומעתה מצוה להבין דברי הרמב"ם שפוסק בחיטים ועשאן סולת כשרים למזבח שכבר נשתנו, כפ"ד מהל' איסורי מזבח דין ט"ו, והיינו כב"ה, והלא ב"ה נשאר בקושיא והרמב"ם ס"ל כאשר ביררתי כמה פעמים דהיכי דאסיק בקושיא נדחה מן ההלכה, וא"כ ה"ל לפסוק הכא כמו שפוסק רש"י והמזרחי הנ"ל. ועיי"ש שמאריך ליישב את שיטת הרמב"ם בזה, ואתמצת את דבריו, שהגמרא אמרה שממילת "הם" לומדים שני דברים להתיר שינוייהן וולדותיהן, ונשארה בקושיא מה לומדים ממילת "גם", אבל הרמב"ם סבר להלכה שולדותיהם באמת אסורות וזה נלמד ממלת "גם", ואילו מלת "הם" נותרה בשביל להתיר שינוייהן, ולכן פסק שחיטים ועשאן סולת מותרים וכשיטת ב"ה, ומילת "גם" ל"ק לרמב"ם כי מזה הוא לומד שולדותיהם אסורים, ולכן השמיט בהלכות שולדותיהן מותרות, (וכבר השיג עליו הכס"מ שם הלכה יח מדוע השמיטו), זה תורף ביאורו בשיטת הרמב"ם. רק שהדוחק בזה זועק לענ"ד שהרמב"ם היה צריך להביא את חידושו שולדותיהן אסורות, שזהו חידוש עצום ונגד דברי הגמרא, ולא שנלמד את שיטת הרמב"ם בזה מדיוקים, וצ"ב. (30) עיין ברשב"ם כ"ב נב, ב ד"ה קשיא, וריטב"א כ"ב פב, א, ורש"י סנהדרין עב, א ד"ה קשיא [מפי הרב דומב שליט"א]. (31) והמהר"ל בגור אריה כתב, וז"ל: גם לרבות שינוייהם. זה לא כדברי בית הלל בפרק הגזול (בב"ק ריש צד), דקאמר זה לבית שמאי, ואילו לבית הלל "גם" קשיא, כדאמרנו התם. עכ"ל. ועיינו עוד בפירוש הכתב והמבלה במש"כ הכא.

והחסד, כמו שצוה [בויקרא יט, יח] "ואהבת לרעך כמוך", וכמו שאמר [לעיל טו, טז] "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו'", ועל כן אמר [כאן] למען יברכך ה' אלהיך, כי חסד ואמת ורחמים יעשה עם אחיו כאשר ילוננו בלא רבית ויחשב לו לצדקה, וכן השמטה חסד פֶּאֱחִים, ולכך אמר [לעיל טו, ג] "את הנכרי תגוש", וקבע לו ברכה [שם בפסוק ד, ז], כי הכתוב לא יזכיר הברכה רק בצדקות ובחסדים לא יִבְגֵזֶל ובגניבה ובאונאה.

והוסיף נשך כסף נשך אוכל לבאר שאם ילוח לו סאה חטים בסאה וחצי של חטים יהיה נשך יִגְמור אפילו לא יהיה שוה סאה וחצי בעת הפרעון כדמי הסאה שהלוהו. וביאר עוד כל דבר אשר ישך אפילו באבני הבנין ושאר הנלוים, אולי יעלה על הדעת שאין הנשך רק בכסף שכל הדברים נקנין בו ובאוכל שהוא חיי האדם אבל בשאר הדברים נלך אחר שום הכסף לעת ההלוואה והפרעון. ורבותינו עשו [בספרי כאן] לנכרי תשיך לאו הבא מכלל עשה יִבְאָחִיךְ, מפני שהוא מיותר שכבר אמר לא תשיך לאחיק.

(כג-כד) וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא. בעבור שהמקריבים עולה וזבחים לאלהים יש להם שכר טוב, כענין שכתוב [בתהלים טו, טז] "עולות מחים אעלה לך וגו' אעשה בקר עם עתודים", "אבא ביתך בעולות" [שם בפסוק י"ג], ואף בקרבנות הבאים יִבְאָחִיךְ בנדבה, כמו שכתוב [בויקרא א, ד] "ונרצה לו לכפר עליו", ואומר [שם בפסוק ט"ז] "ריח ניחוח לה", ואם כן הרי הנדר זירוז במצוה, וכתוב [בתהלים קטו, יח] "נדרתי לה' אשלים נגדה נא לכל עמו", לפיכך יאמר הכתוב השמר בנדרריך כי אע"פ שהם זירוז בקרבנות השם אשר הם לך לרצון אם תדור תבא לידי חטא אם לא תשלם או שתאחר לשלמו, ואם לא תדור לא תמצא חטא בענין כלל, כי אפילו לא תקריב קרבן כל ימך לא יהא בך חטא, אם כן תשמור מוצא שפתיך כאשר תוציא הדבר מפך ועשית אחרי כן כאשר נדרת להשלים כל אשר נִדְבָה רוחך להוציא בפיד.

ועל הדרך הזה אמר שלמה [בקהלת ה, ג-ד] "כאשר תדור נדר לאלהים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בכסילים... טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם". יאמר שאין חפץ בכסילים החושבים

תכלת מרדכי

יא) הברכה רק בצדקה — לא בגזל. צ"ע בזה³² (יב) יהיה נשך גמור. ע"י בהר כ"ה ל"ג³³. (הגאון בעל משכנות יעקב). ג) לאו הבא מכלל עשה לאחיק. ע"י ראה ט"ו ג'.

כור זהב

יט] ואף בקרבנות הבאים בנדבה, ר"ל בנדר ונדבה אף שאין לו בהם חובה כמו חטאות ואשמות גם אלו מרצין ומכפרין.

32) לא הבנתי מה קשה פה, שהרי דברי הרמב"ן מאירים שהתורה מכרכת כשאדם עושה דבר חיובי שהוא חסד עם השני כצדקה, וכהלוואה בלי ריבית פה, ולא מכרכת כשאדם נמנע מלעשות עוול לשני כמו גזל ואונאה. 33) דנאמר שם: "אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך", וז"ל: נשך ותרבית — חד שזיוה רבנן (ב"מ ס:), ולעבור עליו בשני לאוין, לשון רש"י, ולפי פשוטו נראה בעיני כי הנשך הוא שילוננו מנה ליתן לו כרבייתו חמשת שקלים בכל שנה, ויקרא כן בעבור כי אחריתו כנחש ישך, שמבצבץ ועולה התרביית הוא שילוננו עד זמן פלוני ואז יפרענו ויתן לו רבית חמשה שקלים, ואין בו רבית אחר הזמן ההוא, כי זה איננו נושך שלא יעלה יותר מן הסך ההוא אבל הוא רבית, ולכך אמר "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך", כי המנהג להלוות את הכסף בנשך בכל שנה יתן כך, והאוכל ילוננו עד הקציר ואז יפרענו מגרנו בתוספת הצוב. עכ"ל.

תתרכה קצות הלכות הפקר ונכסי הגר סימן רעג החושן

דאס אינו עושה קנין אלא משום נדרו הוא דאסור לחזור בו א"כ אכתי שלו הוא ומנווה על שביטת כליו. אלא דלפי מ"ש הרשב"א בחידושו שם (שנת יח, ב) דאפקורי מפקיר להו היינו הפקר ב"ד, ע"ש שכתב דלכ ב"ד מחנה עליהן. א"כ נישא דהפקר ב"ד ודאי עושה קנין ויולאה לגמרי מרשות בעלים. אלא צהא דלמרו צפרק ר' אליעזר דמילה (שנת קלא, ב) גבי זניית הואיל ונידו להפקירו ופירש רש"י דנפיק מרשותיה ומו לא רמי חיוביה עלי ע"ש. א"כ משמע דלגמרי יולאה מרשותו דאי מטעם נדר אכתי שלו הוא אלא שאסור לחזור בו. ואפשר לומר דניה דהו שלו מכל מקום אינו נרשותו כיון דאסור לחזור בו ודבר שאינו נרשותו נמי חשיב כמו שאינו שלו ופטור מזנייתו. וצוה נראה לענין דהא דק"ל

רעג א) הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו. והוא לשון הרמב"ם (פ"ב מהלכות נדרים הל' יד). וכ"כ צטור. ועיין ב"י שכתב ז"ל: כתב הרמב"ם ההפקר הרי כנדר ואסור לחזור בו, פ"י שיחזור ויאמר אני חוזר מדיבורי כיון שלא עשימי קנין, אלא הרי הוא כנדר דכתיב ביה לא יחל דברו, ואעפ"י שהוא עגמו יכול לזכות בו וזהו מדין הפקר אבל לא מתורת חזרה עכ"ל. והנה מסופקי לפי מה שמצאנו דהא דאסור לחזור אינו אלא משום דהו כמו נדר שאסור לחזור, א"כ נראה דהפקר אינו עושה קנין דאי עושה קנין מאי עמין נדר לכאן הא חיפוק ליה דכבר יולאה מרשותו, אלא ע"כ נראה דהפקר אינו קנין אלא הא דאינו יכול לחזור בו היינו מתורת אסור כל יחל. וא"כ הפקר ומת אפשר דהוא של היורשין כיון

הלכות הפקר ונכסי הגר

רעג דין הזוכה מן ההפקר

והפקר כיצד וכמה

ובו יח פעיפים

א כל דבר של הפקר כל הקודם בו זכה, בין שהוא דבר מופקר ועומד בין שהיו לו בעלים והפקירוהו.

ב ההפקר, אע"פ שאינו נדר א' הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו.

לרש"י פ"ק דמזיעא (יב, א) גבי מפגלגל, דהפקר מדעת חשיב דעת אחרת מקנה וגרים שם אפקריה, ובתוס' הקשו דהא כיון דאפקריה ילא מרשותו ע"ש. אבל דעת רב יהודה גאון נמי הוא דהפקר מדעת חשיב דעת אחרת מקנה וכ"כ בנימוקי יוסף שם (יב, א). ונראה דכיון דהפקר אינו יולאה מרשותו אלא שאסור לחזור בו וא"כ הזוכה בו מיד בעלים הוא וזכה. כמו נדר לעניים דהעניים הזוכים בו מיד בעלים המה וזוכין וחשיבה דעת אחרת מקנה אע"ג דהנדר כבר נעשה. ואפשר לומר נמי מה"ט שטת רש"י (פסחים ד, ב) בציטול צמנן משום דכתיב מצנימו, ובתוס'

דאינו אלא משום נדר, והנודר ומת אין היורשין מחויבין לקיים נדרו וכמבאר לעיל (בסי' רנב) צרמ"א. והא דלמרו צפרק השולח (גיטין מ, א) המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה ולא אמרינן דכי מת פקע הפקרו, היינו משום דהתם כבר זכה העבד בעצמו בעודו חי ואחר שזכה בהפקר ודאי קנין אית ליה בהפקרא, אבל הפקיר ועדיין לא זכה בו שום אדם אפשר דכי מית פקע הפקרו.²

אמנם פ"ק דשנת (יח, ב) צמה שאמרו שם לבי"ש דק"ל שביטת כלים דגר וגיגית אפקורי מפקיר להו, נראה דהפקר עושה קנין

פיתוחי חותם

ממנו, אך לא כן הכא דממ"נ אי קיים הנדר הרי יצא כבר מרשותו ואיך שייך שאסור לחזור בו, ואי לא קנפיק מרשותו אם כן לא קיים הנדר, אע"כ דאמרינן דלעולם הוי ברשותו ולא נפיק מרשות בעלים כלל, רק משום דנדר דיהיה של הפקר דכל מי שיזכה הרי הוא שלו ואסור לחזור בו אלא חייב להניח לכל, וא"כ שפיר אמר דכיון דהוי ברשות בעלים, א"כ הוא הדין גם במוריש לבניו והוי ברשות בניו, שאין בניו מחויבים לקיים הנדר ואם יבא אחד ויזכה מהיכא יזכה הא הוי ברשותם ואינם מקיימים הנדר. ודוק היטב ותראה כי בחיפזון יצא זאת מידי הסופר, ודברי הקצוה"ח ברורים (חידושי רבי מאיר שמחה ח"ב סי' נג).

ועיין מזה עוד בספר שערי יישוב (ש"ה פכ"ג) שתמה על דברי רבינו כאן מכמה דוכתי דלמה לא מהני הפקר באינו ברשותו, ועוד דבגמ' נדרים (מד, א) מוכח בהדיא דרך לר"י אינו יוצא מרשות בעלים אבל לרבנן יוצא מיד מרשות בעלים, והגר"ש שקופ האריך בזה גם בחידושי בגמ' נדרים (סי' כד). ובספר פרי יצחק (ח"ב סי' סה אות יח) הוכיחו מדברי הירושלמי כמ"ש רבינו, ועיין שם מש"כ בגדר הפקר דהוי התפסה בחפצא ועי"ז נפיק מרשות בעלים. ועוד מזה בספרי גדולי האחרונים מחנה אפרים (הלכות זכיה מהפקר סימן ח), זכרי יצחק (סי' לא) ותורת זרעים (פאה פ"ה מ"א).

3 עיין בפרי יצחק (חלק ב סימן טז) שתמה על דברי רבינו דהסוגיא שם הרי קאי למ"ד ציצית חובת טלית, ואם כן מה

1 עיין בביאור הגר"א בשו"ע כאן (סק"ג) שגורס ברמב"ם: ואינו יכול לחזור בו.

2 בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' שטז) כתב דהקצוה"ח כתב כאן דברים לא יאתו לגאון כמותו ודבר בטל הוא וכו' עיי"ש. ואנכי כאשר ב"ה הרבה שתייתי ממי הקצות, קנא קנאתי לכבודו, בראותי כי הגאון רמ"ס חשב עליו זרה, ובהביטי דברי הקצוה"ח ראיתי כי אתו הצדק, וזהו לשון הרמב"ם אשר עליו ירה הקצוה"ח אבן פינתו: הפקר הרי הוא כנדר ואסור לחזור בו, שיחזור ויאמר אני חוזר מדיבורי כיון שלא עשייתי קנין אלא הרי הוא כנדר דכתוב בו לא יחל דברו ואעפ"י שגם הוא עצמו יכול לזכות, היא מתורת זכיה ולא מתורת חזרה, עכ"ל. ותוכן דברי הקצוה"ח וביאורם הוא כך, דנחזי דכתב הרי הוא כנדר ואסור לחזור בו מטעם דכל יחל, דממ"נ אי אמרינן דכיון דאמר נכסי הפקר, הם אכן נעשים הפקר מיד והם ברשות עלמא ויצא מרשותו, א"כ אמאי נקט ואסור לחזור בו מטעם דכל יחל, הא כיון דנפיק מרשותיהו שוב איך יכול לחזור, אלא על כרחך דלא נפק מרשותיהו והוי כמו שאמר מנה מנכסי נתונים לפלוני, והפלוני עוד בעי קנין ובלא קנין אף אם לא חזר עדיין הו ברשותו ולא נפק לעולם מידי בעלים להפקר, וא"כ אמאי אמרינן דהוי הפקר ולא דמי לאומר קונם עלי כבר זה דאסור מיד, דהא התם לא אמר דליפוק מרשותיה רק יהיו ברשותו יהיה אסור להנות בו, א"כ כל זמן שהאיסור בעין אסור להנות

קצות הלכות הפקר ונכסי הגר סימן רעג החושן תורכט

לעשירים. ומדאמרינן הפקר היינו נדקה אלמא דהוא מחורת נדר. אלא דבעיני יפלא דאם כן הי"ל להרצ המגיד ומגדל עו והבגת מיימוני להראות מקום זה. ועוד דכיון דליבעיא להו נש"ס יש יד להפקר ועלמה נתיקו ועיין שם בר"ן דכתב ספיקא לקולא, אס כן מוכח דאינו מחורת נדר ונדקה, דאי נחורת נדר ונדקה ודאי יש יד לנדר ונדקה והיכי כתבו כולם בפשיטות דהפקר מחורת נדר, וכן דהיא גופה מספקא נש"ס אס הוא מחורת נדקה או לא ונרין עיין, ועיין דרישה.

ב) ומדאזו ההפקר. כתב הנ"ח ז"ל הרמב"ם (פרק ג מהלכות נדרים הל' יד). שיאמר נכסי אלו הפקר לכל. נראה מלשונו זה דאם לא אמר אעפ"י שהשליך יסו לרה"ר לא הוא הפקר, לטעמיה איל ש"כ (בפרק יא מהלכות גזילה הלכה יא). אלא דקשיא לי עלה מהא דקאמר נריש פרק אלו מציאות (נ"מ כא, א) נמכשתא דבי דרי עסקינן, קצ נארבע אמות נפיש טרחייהו לא טרח איניש ושקל להו אפקורי מפקיר להו. וטו קאמר התם הכא נמכשתא דבי דרי עסקינן דאצידה מדעת היא. אלמא דנשתמא הוא הפקר ועי"ש מה שמחלק, ועיין מש"כ בזה לעיל (בסי' רסא ס"ק א).

ג) כ"ף שלשה ימים. צירושלמי פרק כל שעה (פסחים פ"ב הל' יד) המפקיר חמלו צ"ג לאחר הפסח מהו, ר' יוחנן אמר אסור רש"ז"ל אמר מותר. אמר ר' יוסי לרי פנתס נהור את כד הוינן אמרינן אחי דר' יוחנן כרי יוסי ודרש"ז"ל כרי מאיר אינו כן, אלא ר' יוחנן חשש ורש"ז"ל לא חשש להערמה. ורואיני בשו"ת חות יאיר (בסימן מח) ושם כתוב תשובת הגאון בעל עבודת הגרשוני, וזה לשונו: ולע"ד שכוונתו הוא על פלוגתא דר' מאיר ור' יוסי נגדריס פרק אין בין המודר צירושלמי (הלכה י) ח"ל: מניא ר' מאיר אומר כיון שאדם מפקיר ילא דבר מרשותו,

(פסחים ד, ז ד"ה מדאורייתא) כתבו משום הפקר דכתיב לך שלך כו', אבל אמה רואה של אחרים ע"ש ריש פסחים. וכיון דהפקר אחתי של הצעלים אלא דרביע עליה האיסור כל יחל ואם כן אחתי שלו הוא ולא הוא של אחרים. ואע"ג דכתבו

דעכ"פ דבר שאינו ברשותו מיקרי חמץ עשאו הכתוב כאלו ברשותו, דהא אמרו שני דברים אינו ברשותו חמץ וצור, ומשום הכי כתב רש"י משום משצמו'. אמנם מה נעשה שלא מלאחי מקור הדין מאין ילא להם דהפקר הוא משום נדר וכל הפוסקים ראשוניס גם אחרוניס הלכו אחרי דברי הרמב"ם בזה ולא ידענו איו מקור הדבר הזה והנה שם (בפ"ג מהלכות נדרים הל' יד) כתב הרב המגיד שהוא פשוט ס"פ אין בין המודר. וכן רמזו עליו במגדול עו ובהגהת מיימוני ע"ש. ואנחנו לא נדע משם ראייה לזה אלא להא שכתב הרמב"ם שם, ואפי"ו זה שהפקיר דינו צו כדיון כל אדם, אבל במה שכתב הרמב"ם דהפקר הוא כנדר ואסור לחזור צו לא נמלא שם מזה. והנה ראייתו צ"י (א"ח ס"י תלד) נמ"ש הר"ן דשלומו אינו יכול לצטל, דכיון דביטול מחורת הפקר שליח לא מצי לצטל שהרי אס אמר אדם לחבירו הפקר אמה נכסי אין צנך כלום. וכתב עלה הב"י נטעמא דהפקר לימיה על ידי שליח דהיינו משום דהפקר מחורת נדר כדמוכח בפרק קמא דנדרים (ו, א) וכדכתב הרמב"ם בהל' נדרים, וכיון דדין נדר יש לו ומשום הכי לא מהני שליחות שהאומר לחבירו

קבל עליך נדר זה בשליחותי שהוא אסור צו אינו כלום, עכ"ל. ונראה דמדבריו דהא דהפקר מחורת נדר מקומו הוא בפ"ק דנדרים. והיינו מדאמרינן פ"ק דנדרים שם (ו, א) יש יד להפקר או דלמא אין יד להפקר [הפקר היינו נדקה וכו' או דלמא נדקה לא חזיא]. אלא לעניינן אכל הפקר בין לעניינן בין

ג) ומה הוא ההפקר, שיאמר אדם נכסי אלו הפקר לכל, בין במטלטלים בין בקרקעות.

ד) כיצד דין ההפקר, כל הקודם זוכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו, ואפילו זה שהפקירו דינו בו כדיון כל אדם, אם קדם זוכה בו קנהו.

ה) המפקיר לעניים אבל לא לעשירים אינו הפקר, עד שיפקיר לכל כשמיטה.

ו) המפקיר עבדיו הגדולים קנו עצמם, והקטנים כל הקודם והחזיק בהם זכה.

ז) המפקיר את הקרקע כל הקודם והחזיק בה זכה, דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר מהמעשרות, אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג', כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה והשנים מעידים. הגה: ויש אומרים דאפילו בינו לבין עצמו הוי הפקר (טור ס"ח בשם הרא"ש).

ח) האומר הרי זה הפקר וזה הרי השני ספק הפקר, ואם אמר וזה כמו זה או שאמר וגם זה, הרי התפיס השני ויהיה הפקר ודאי.

ט) המפקיר את שדהו ולא זכה בה אדם, כל שלשה ימים יכול לחזור בו, אחר שלשה ימים אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן קדם זוכה בה הרי הוא כזוכה מההפקר בין הוא בין אחר.

קבל עליך נדר זה בשליחותי שהוא אסור צו אינו כלום, עכ"ל. ונראה דמדבריו דהא דהפקר מחורת נדר מקומו הוא בפ"ק דנדרים. והיינו מדאמרינן פ"ק דנדרים שם (ו, א) יש יד להפקר או דלמא אין יד להפקר [הפקר היינו נדקה וכו' או דלמא נדקה לא חזיא]. אלא לעניינן אכל הפקר בין לעניינן בין

פיתוחי חותם

נסתפק בזה כגון בחמץ של איסור הנאה כגון כלאי הכרם אם עובר עליו בכל יראה. ועיין במנחת-חנינוך (מצוה ט) שכתב בפשיטות דבכהאי גוונא אינו עובר על כל יראה, וצ"ע. 5 וכן כתב גם המאירי שם דמכאן למד הרמב"ם דהפקר הוא מטעם נדר.

איכפת לן מהא דהוי אינו ברשותו הרי מ"מ כיון דהוי שלו מקרי כסותך וחייב, עי"ש. 4 מדברי רבינו מוכח דאפילו אם החמץ הוי אינו ברשותו מצד סיבה אחרת לא רק משום חמץ, אמרינן דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, אך בפמ"ג (פתיחה הכוללת ח"א פ"א ה"ט)